

כן מבואר ברש"י כאן עפ"י פשט הסוגיא. ואולם לפי מסקנת הסוגיא בזבחים (קיד) יוצא שאף בזמן התר הבמות אם שחט לאחר חצות עובר ב'לא תעשה' [ואף בדיעבד – הפסח פסול. משך חכמה, ראה טז,ה], וקודם חצות כשר שהרי הוא נעשה שלמים והשלמים קרבים בבמה (והרש"ש כתב שגם סוגיתנו סוברת כן, וכמו שפסק הרמב"ם). ובשעת איסור הבמות עובר משום איסור 'שחוטתי חוץ' ודינו בכרת. וזה מלבד ה'לאו' הוה שעוברים עליו בכל מקום, ואף בזמן הוה (מנחת חינוך תפו עפ"י החינוך שם).

ויש סוברים שבשעת איסור הבמות אין לאו מיוחד על זביחת הפסח אלא רק הלאו הכללי של כל שחוטתי חוץ (ע' הגהות משנה למלך על החינוך שם; זוהר הרקיע לאו מ; מעשה נסים ב וברכת אברהם ו – עפ"י הרמב"ם ושאר מוני המצוות. וע' בארוכה בבאור הגר"פ פרלא לרס"ג לאו קעד. ואף לדעה זו, בשעת התר הבמות היו לוקים על לאו זה הגם שאינו נוהג לדורות – שם עפ"י רמב"ם ק"פ א.ג. וע' כו"ב ברשב"ם ב"ב קיב. ד"ה וכי תימא לעבור).

דף צב

קסח. האם האישים דלהלן מותרים באכילת פסח וקדשים?

- א. מי שהיה אונן בערב פסח.
 - ב. השומע בערב פסח על מות קרובו, או שליפטו לו עצמות אביו ואמו.
 - ג. גר שנתגייר בערב פסח.
 - ד. ישראל ערל שמל בערב פסח.
- א. האונן בערב פסח, טובל ואוכל את פסחו לערב [טבילה זו ממעלות שעשו חכמים בקדשים. עפ"י חגיגה כא]. וסובר התנא אנינות לילה דרבנן (לאחר שכבר נקבר המת), לכך אוכל בערב כי לא העמידו חכמים דבריהם במקום כרת. אבל בשאר קדשים אין האונן אוכל בלילה – העמידו דבריהם במקום עשה (ואפילו יעבור זמן המצוה, כגון תודה שאינה נאכלת אלא ליום ולילה. תוס').
- א. אכילת שאר קדשים בלילה פסח – מחלוקת אמוראים (זבחים ק).
 - ב. מת לפני יום י"ד ונקבר בי"ד; נחלקו תנאים האם נוהג באנינות מדרבנן בלילה שלאחר יום הקבורה ואסור בקדשים, אם לאו (עפ"י זבחים ק). והלכה כדברי חכמים שמותר (עפ"י חזו"א קדשים קמא לח.ד. ע"ש).
 - ג. האונן שנמנע מלעשות הפסח במזיד אגב מרירותו – חייב כרת (עפ"י גמרא צב: ותוס').
- ב. השומע על מות קרובו (שמועה קרובה, כלומר תוך שלשים למיתה), וכן מי שליפטו לו עצמות אביו ואמו – הריהו 'אונן' מדרבנן באותו יום אבל בלילה אין לו אנינות ומותר באכילת קדשים לאחר שטבל. אכילת פסח ביום שמועה עצמו, משמע בזבחים (ק, בדברי רבה בר רב הונא, כדפרש"י) שמותר, ואולם ברמב"ם משמע שדין הפסח כשאר הקדשים שאינו אוכל אלא בערב שלאחר יום שמועה (עפ"י קרן אורה שם).

ג. גר שנתגייר בערב פסח; בית שמאי אומרים: טובל ואוכל את פסחו לערב. ובית הלל אומרים: הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וצריך הזאה שלישי ושביעי והערב שמש (ראשונים) – גזרה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אטבול ואוכל כדאשתקד, ולא ידע שאשתקד נכרי היה ואינו מקבל טומאה ועתה ישראל ומקבל טומאה. כאן העמידו חכמים דבריהם במקום כרת.

- א. הלכה כבית הלל (רמב"ם ק"פ ו, ז). ואין חילוק בין נתגייר בערב הפסח או קודם לכן כמה ימים. ואם נתגייר שבעה ימים קודם הפסח והוא בשלישי, אפשר שוחטים עליו בשביעי שלו לאחר שטבל והוא באותו יום, גם לדברי הרמב"ם שאין שוחטים וזורקים על טבול יום של טמא מת. אך אין הדבר ברור (עפ"י מנחת חינוך ה, כ).
- ב. יש אומרים שטומאה זו שגזרו על הגר, נוהגת אף כלפי חולין (עפ"י ר"ש ורא"ש טהרות א, ג).
- ג. עברו ושחטו על גר שנתגייר – יש לדון אם יצא ידי חובתו מדאורייתא אם לאו, מאחר וחכמים אסרוהו באכילה. וכן נראה (עפ"י מנחת חינוך ה, כ). אבל בירושלמי (ח, ח) אמרו שבדיעבד הורצה [ושמא כן הוא לדעת האומר אכילת פסחים אינה מעכבת, ובגר נחשב הגברא ראוי אלא שגזרה דרבנן מונעתו. וערש"י זבחים ק. לענין אונן]. ויש מפרשים לפי"ז שאוכל לערב (ע' פני משה שם).
- ד. כאשר רוב הציבור טמאים ועושים בטומאה, נראה שהגר עושה עמהם (עפ"י מנחת חינוך ה, כ).
- ה. אפשר שבכל השנה מודים בית שמאי לבית הלל שגר צריך הזאה שלישי ושביעי לאכילת קדשים, ורק בפסח נחלקו (עפ"י שפת אמת). ויש חולקים (ע' מנחת חינוך ו; ערוך השלחן העתיד קדשים ח"ג קצ, ד).
- ו. למי שאומר גר שנתגייר בין שני פסחים פטור מלעשות פסח שני (צג), נסתפק המאירי (שם) האם גר שנתגייר בערב פסח עושה פסח שני אם לאו.
- ז. יש מי שרצה לחדש שגר שעשה פסח, פטור מעולת העוף שהגר חייב בה (עפ"י אור שמח הל' מזוז"כ א ובמשך חכמה בהעלותך ט, ז ד"ה ויתכן).

ד. ישראל ערל שמל בערב פסח – הכל מודים שטובל ואוכל את פסחו לערב [ואין גוזרים אטו ערל נכרי שאסור לבית הלל].

- א. השפת-אמת צידד לחדש שבכל ימות השנה, ערל שמל צריך הזאה שלישי ושביעי לקדשים, אטו ערל נכרי, ורק בפסח לא העמידו דבריהם במקום כרת.
- ב. הרמב"ם לא הזכיר טבילה בערל שמל (ועתוס; תוס' יום טוב; תוספות חדשים; מנחת חינוך רפב, טז; זכר יצחק ל עה; אבי עזרי פרה אדומה יא, ג).

קסט. באלו דברים העמידו חכמים דבריהם במקום כרת ובאלו לא העמידו?

אמר רבא: ערל – (נכרי שנתגייר בערב פסח כנ"ל), הזאה – (לטמא שחל שביעי שלו בשבת ערב פסח, כרבי עקיבא לעיל סה. וה"ה לענין הרכבתו והבאתו חוץ לתחום וחתיכת יבלתו), ואיזמל (מי שבגנו בן שמונה ימים בערב פסח, וצריך להביא לו איזמל למולו דרך גגות הצרות וקרפיפות, ואם לא ימול – יידחה האב מן הפסח (רש"י ור"ח [ויש מפרשים בכל השנה ולא בפסח]). וכדעת חכמים שאין מכשירי מצוה דוחים שבת) – העמידו דבריהם במקום כרת.

אונן (בערב פסח, כאמור למעלה) ומצורע (שחל שמיני שלו בערב פסח וראה קרי בו ביום [דוקא, אבל ראה מאתמול – לא. ע' אבי עזרי ק"פ ו, ה]), שאמרו חכמים טובל ונכנס לשער ניקנור להוות עליו, כדי לאכול הפסח) ובית הפרס – (שדה שנחרש בה קבר, התירו לעושה פסח לעבור בה ע"י בדיקה בניפוח או בודק שנידש, ועובר בה לעשות הפסח ולאכלו) – לא העמידו דבריהם במקום כרת.

מדברי התוס' (זבחים נו ובמנחות כ) משמע שבסתם העמידו דבריהם במקום כרת, וכאן לא החשיבו אלא שלשה דברים שיש בהם חידוש מיוחד.

ומלשון הרמב"ם (ו, ו 1) נראה שמצד הסברא לא העמידו דבריהם במקום כרת אם לא משום סיבות מסוימות. (וע' דוגמאות נוספות שלא העמידו דבריהם במקום כרת – בגזיר מב: ובמאירי. ובמג"א רנד סק"ד) – עפ"י שבת ד).

כן מבואר ברש"י כאן עפ"י פשט הסוגיא. ואולם לפי מסקנת הסוגיא בזבחים (קיד) יוצא שאף בזמן התר הבמות אם שחט לאחר חצות עובר ב'לא תעשה' [ואף בדיעבד – הפסח פסול. משך חכמה, ראה טז,ה], וקודם חצות כשר שהרי הוא נעשה שלמים והשלמים קרבים בבמה (והרש"ש כתב שגם סוגיתנו סוברת כן, וכמו שפסק הרמב"ם). ובשעת איסור הבמות עובר משום איסור 'שחוט' חוץ ודינו בכרת. וזה מלבד ה'לאו' הזה שעוברים עליו בכל מקום, ואף בזמן הזה (מנחת חינוך תפז עפ"י החינוך שם).

ויש סוברים שבשעת איסור הבמות אין לאו מיוחד על זביחת הפסח אלא רק הלאו הכללי של כל שחוט' חוץ (ע' הגהות משנה למלך על החינוך שם; זוהר הרקיע לאו מ; מעשה נסים ב וברכת אברהם ו – עפ"י הרמב"ם ושאר מוני המצוות. וע' בארוכה בבאור הגר"פ פרלא לרס"ג לאו קעד. ואף לדעה זו, בשעת התר הבמות היו לוקים על לאו זה הגם שאינו נוהג לדורות – שם עפ"י רמב"ם ק"פ א.ג. וע' כו"ב ברשב"ם ב"ב קיב. ד"ה וכי תימא לעבור).

דף צב

קסח. האם האישים דלהלן מותרים באכילת פסח וקדשים?

- א. מי שהיה אונן בערב פסח.
 - ב. השומע בערב פסח על מות קרובו, או שליטתו לו עצמות אביו ואמו.
 - ג. גר שנתגייר בערב פסח.
 - ד. ישראל ערל שמל בערב פסח.
- א. האונן בערב פסח, טובל ואוכל את פסחו לערב [טבילה זו ממעלות שעשו חכמים בקדשים. עפ"י חגיגה כא]. וסובר התנא אנינות לילה דרבנן (לאחר שכבר נקבר המת), לכך אוכל בערב כי לא העמידו חכמים דבריהם במקום כרת. אבל בשאר קדשים אין האונן אוכל בלילה – העמידו דבריהם במקום עשה (ואפילו יעבור זמן המצוה, כגון תודה שאינה נאכלת אלא ליום ולילה. תוס').
- א. אכילת שאר קדשים בלילה פסח – מחלוקת אמוראים (זבחים ק).
 - ב. מת לפני יום י"ד ונקבר בי"ד; נחלקו תנאים האם נוהג באנינות מדרבנן בלילה שלאחר יום הקבורה ואסור בקדשים, אם לאו (עפ"י זבחים ק). והלכה כדברי חכמים שמותר (עפ"י חזו"א קדשים קמא לח.ד. ע"ש).
 - ג. האונן שנמנע מלעשות הפסח במזיד אגב מרירותו – חייב כרת (עפ"י גמרא צב: ותוס').
- ב. השומע על מות קרובו (שמועה קרובה, כלומר תוך שלשים למיתה), וכן מי שליטתו לו עצמות אביו ואמו – הריהו 'אונן' מדרבנן באותו יום אבל בלילה אין לו אנינות ומותר באכילת קדשים לאחר שטבל. אכילת פסח ביום שמועה עצמו, משמע בזבחים (ק, בדברי רבה בר רב הונא, כדפרש"י) שמותר, ואולם ברמב"ם משמע שדין הפסח כשאר הקדשים שאינו אוכל אלא בערב שלאחר יום שמועה (עפ"י קרן אורה שם).

ג. גר שנתגייר בערב פסח; בית שמאי אומרים: טובל ואוכל את פסחו לערב. ובית הלל אומרים: הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וצריך הזאה שלישי ושביעי והערב שמש (ראשונים) – גזרה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אטבול ואוכל כדאשתקד, ולא ידע שאשתקד נכרי היה ואינו מקבל טומאה ועתה ישראל ומקבל טומאה. כאן העמידו חכמים דבריהם במקום כרת.

א. הלכה כבית הלל (רמב"ם ק"פ ו,ז). ואין חילוק בין נתגייר בערב הפסח או קודם לכן כמה ימים. ואם נתגייר שבעה ימים קודם הפסח והוא בשלישי, אפשר שוחטים עליו בשביעי שלו לאחר שטבל והוא באותו יום, גם לדברי הרמב"ם שאין שוחטים וזורקים על טבול יום של טמא מת. אך אין הדבר ברור (עפ"י מנחת חינוך ה,כ).

ב. יש אומרים שטומאה זו שגזרו על הגר, נוהגת אף כלפי חולין (עפ"י ר"ש ורא"ש טהרות א,ג). ג. עברו ושחטו על גר שנתגייר – יש לדון אם יצא ידי חובתו מדאורייתא אם לאו, מאחר וחכמים אסרוהו באכילה. וכן נראה (עפ"י מנחת חינוך ה,כ). אבל בירושלמי (ח,ח) אמרו שבדיעבד הורצה [ושמא כן הוא לדעת האומר אכילת פסחים אינה מעכבת, ובגר נחשב הגברא ראוי אלא שגזרה דרבנן מונעתו. וערש"י זבחים ק. לענין אונן]. ויש מפרשים לפי"ז שאוכל לערב (ע' פני משה שם).

ד. כאשר רוב הציבור טמאים ועושים בטומאה, נראה שהגר עושה עמהם (עפ"י מנחת חינוך ה,כ). ה. אפשר שבכל השנה מודים בית שמאי לבית הלל שגר צריך הזאה שלישי ושביעי לאכילת קדשים, ורק בפסח נחלקו (עפ"י שפת אמת). ויש חולקים (ע' מנחת חינוך ו; ערוך השלחן העתיד קדשים ח"ג קצ,ד).

ו. למי שאומר גר שנתגייר בין שני פסחים פטור מלעשות פסח שני (צג), נסתפק המאירי (שם) האם גר שנתגייר בערב פסח עושה פסח שני אם לאו.

ז. יש מי שרצה לחדש שגר שעשה פסח, פטור מעולת העוף שהגר חייב בה (עפ"י אור שמח הל' מזוז"כ א ובמשך חכמה בהעלותך ט, ז ד"ה ויתכן).

ד. ישראל ערל שמל בערב פסח – הכל מודים שטובל ואוכל את פסחו לערב [ואין גוזרים אטו ערל נכרי שאסור לבית הלל].

א. השפת-אמת צידד לחדש שבכל ימות השנה, ערל שמל צריך הזאה שלישי ושביעי לקדשים, אטו ערל נכרי, ורק בפסח לא העמידו דבריהם במקום כרת.

ב. הרמב"ם לא הזכיר טבילה בערל שמל (ועתוס; תוס' יום טוב; תוספות חדשים; מנחת חינוך רפב, טז; זכר יצחק ל עה; אבי עזרי פרה אדומה יא,ג).

קסט. באלו דברים העמידו חכמים דבריהם במקום כרת ובאלו לא העמידו?

אמר רבא: ערל – (נכרי שנתגייר בערב פסח כנ"ל), הזאה – (לטמא שחל שביעי שלו בשבת ערב פסח, כרבי עקיבא לעיל סה. וה"ה לענין הרכבתו והבאתו חוץ לתחום וחתיכת יבלתו), ואיזמל (מי שבגו בן שמונה ימים בערב פסח, וצריך להביא לו איזמל למולו דרך גגות הצרות וקרפיפות, ואם לא ימול – יידחה האב מן הפסח (רש"י ור"ח [ויש מפרשים בכל השנה ולא בפסח]). וכדעת חכמים שאין מכשירי מצוה דוחים שבת) – העמידו דבריהם במקום כרת.

אונן (בערב פסח, כאמור למעלה) ומצורע (שחל שמיני שלו בערב פסח וראה קרי בו ביום [דוקא, אבל ראה מאתמול – לא. ע' אבי עזרי ק"פ ו,ה]), שאמרו חכמים טובל ונכנס לשער ניקנור להוות עליו, כדי לאכול הפסח) ובית הפרס – (שדה שנחרש בה קבר, התירו לעושה פסח לעבור בה ע"י בדיקה בניפוח או בודק שנידש, ועובר בה לעשות הפסח ולאכלו) – לא העמידו דבריהם במקום כרת.

מדברי התוס' (זבחים נו ובמנחות כ) משמע שבסתם העמידו דבריהם במקום כרת, וכאן לא החשיבו אלא שלשה דברים שיש בהם חידוש מיוחד.

ומלשון הרמב"ם (ו, ו 1) נראה שמצד הסברא לא העמידו דבריהם במקום כרת אם לא משום סיבות מסוימות. (וע' דוגמאות נוספות שלא העמידו דבריהם במקום כרת – בגזיר מב: ובמאירי. ובמג"א רנד סק"ד) – עפ"י שבת ד).